

Іваненко О. В., к.ю.н., доцент
Дяченко С. О., студент,
Юридичний інститут,
Національний авіаційний університет, м. Київ

СУДДІВСЬКИЙ РОЗСУД: ОКРЕМІ ПИТАННЯ

Сьогодні можна впевнено сказати, що за сучасних обставин втрачає свого суспільного значення передумова, що законодавець творить право, а судді його лише проголошують. Абсолютно не відповідає дійсності теза про те, що проголосивши норму закону або відправляючи правосуддя лише в межах законодавства, суддя жодним чином не сприяє розвитку правової системи. На підтвердження її хибності можна навести думку про те, що судді є законодавцями й повинні ними бути, але їхнє законодавство може бути лише таким, що заповнює прогалини; вони перебувають у межах між молекулярним і клітинним рівнями. Інакше кажучи, суддям недоцільно перебирати на себе функцію законодавця, вони лише мають виконувати роль самостійного помічника, оскільки працюють із конкретними суспільними відносинами, а тому повинні мати право створювати ті норми, які законодавець з об'єктивних причин не здатен створити. Тобто судді знаходять «на молекулярному рівні» проблему окремих членів суспільства, яку потрібно донести до всього суспільства через закони [1].

Суддівський розсуд слід розглядати як можливість вибору суддею варіанту розв'язання юридичної суперечки у межах формальної законності, що ґрунтується на суб'єктивному сприйнятті обставин справи з урахуванням вимог справедливості. Тут справедливість виступає не тільки як вимога, але й як процедурне обмеження або межі суддівського розсуду. При здійсненні судочинства справедливість повинна знаходити відображення у таких положеннях: суддя повинен ставитися до сторін однаково, надаючи їм однакові можливості під час судового розгляду; він не повинен мати жодної, хоча б віддаленої, особистої зацікавленості у результатах справи; він повинен надавати сторонам можливість наводити свої аргументи, а його розсуд повин ґрунтуватися на доказах, які пред'являються в процесі здійснення судового розгляду; суддівське рішення повинно бути мотивованим. Отже, суддівський розсуд повинен ґрунтуватися на рівності процесуальних прав сторін, об'єктивності суду при оцінці доказів у справі, на вмотивованості судового рішення [2].

Очевидно, що розсуд судді обмежений вимогами законодавства, що передбачає дії судді тільки в законних межах. Разом з тим, при виникненні труднощів у прийнятті конкретного рішення суддя повинен

використовувати свій суб'єктивний потенціал, тобто особистий досвід та світогляд. Поєднання цих факторів, а також кваліфіковане тлумачення норм права та правових принципів надає можливість вирішення складних правових ситуацій. Свобода суддівського розсуду має особливе значення у випадках, коли при вирішенні конкретної справи суддя стикається з прогалинами у праві, із застарілим або несправедливим законом, якщо неможливо встановити всі обставини справи або дати правильну кваліфікацію юридичній суперечці. У такій ситуації суддя повинен приймати таке рішення, яке було б найбільш справедливим.

Незважаючи на очевидну важливість суддівського розсуду, деякі вчені вважають свободу рішення судді неприпустимою, стверджуючи, що здійснення професійної діяльності судді з використанням власного розсуду жодним чином не пов'язана зі справедливістю, оскільки остання не є правовою категорією. Вони переконані, що суддівський розсуд є головним джерелом несправедливості, заперечуючи при цьому проти наданої законодавцем широкої можливості застосування дискреції. Ми переконані, що за такого підходу занадто ідеалізується система законодавства, вважаючи, що вона містить рішення будь-якої ситуації, ставлячи при цьому під сумнів доцільність дискреції. Однак законодавство допускає можливість суддівського розсуду.

Питання про свободу рішення судді, суддівський розсуд є складним. Це пов'язано з тим, що життєвий та професійний досвід суддів є різним, а це у свою чергу, призводить до відмінностей у ціннісних орієнтаціях суддів, а, отже, може стати причиною неоднакової оцінки різними суддями одних і тих самих доказів. Крім того, воля законодавця та правозастосувача не завжди збігаються. Тому, очевидно, є небезпека суб'єктивізму у розсуді судді, але нейтралізація його негативних сторін власне і є завданням його правового та морального виховання. Відмінність судді від інших посадових осіб держави повинна полягати у тому, що він, присвячуючи себе професії судді, свідомо йде на обмеження, зобов'язуючись, незважаючи на навколишні фактори, бути неупередженим і справедливим [3].

Ми підтримуємо думку про те, що до критеріїв ефективного функціонування та застосування суддівського розсуду слід віднести такі: вивчення загальних тенденцій розвитку законодавства; вирішення справи в будь-якому випадку; превалювання суспільного інтересу над особистим; розуміння того, що суддя є законодавцем лише там, де є прогалина в законодавстві; самодисципліна, самокритичність, об'єктивність крізь призму досвіду; суддя – це не професія, а стиль життя; врахування *tempora i mores* (часів і моралі) суспільства, тобто

суддя повинен знати настрої суспільства, в якому він служить суддею, знати націю й різноманітність її проблем [1, с. 175].

Підводячи підсумок, необхідно зазначити, що великого значення набуває процес трансформації позитивного права відповідно до потреб сьогодення, підвищення ролі суддів у процесі регулювання суспільних відносин, визначення статусу судових прецедентів і судових рішень, освіта й підготовка суддів відповідно до нових стандартів, встановлених суспільством, а не законодавством, розуміння суддями того, що вони є творцями права, оскільки мають справу з конкретними правовими конфліктами, які суд повинен розв'язати.

Література

1. Копоть В. О. Суддівський розсуд як запорука дотримання інтересів людини [Текст] / В. О. Копоть // Права людини в умовах сучасного державотворення: теоретичні і практичні аспекти: зб. тез доповідей за матеріалами IV Міжнародної науково-практичної конференції студентів і молодих вчених (11-12 грудня 2009 року) / Державний вищий навчальний заклад «Українська академія банківської справи Національного банку України». – Суми, 2009. – С. 174-177.

2. Барак А. Судейское усмотрение / А. Барак – М., 1999. – С. 33.

3. Радутная Н. В. Этика судьи. Пособие для судей. / Под ред. Н. В. Радутной. – М., 2002. – С. 51.

УДК 347.4 (043.2)

Іваненко О. В., к.ю.н., доцент
Погребний М. Д., Лапа Н. О., студенти,
Юридичний інститут,
Національний авіаційний університет, м. Київ

ПРИНЦИПИ ВИКОНАННЯ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ: ТЕОРЕТИЧНІ ПИТАННЯ

Виконання зобов'язання можна визначити як здійснення боржником тієї дії, яку має право вимагати від нього кредитор на підставі існуючого між ними зобов'язання. Встановлені ст. 526 Цивільного кодексу України загальні умови виконання зобов'язання передбачають наявність п'яти видів стандартів поведінки, з якими має бути узгоджена поведінка суб'єктів виконання, а саме: умови договору; вимоги Цивільного кодексу України; вимоги інших актів цивільного законодавства; звичаї ділового обороту; інші вимоги, що звичайно ставляться. Виділяють такі принципи: а) реального виконання (ст. 622 ЦК України); б) належного виконання (ст. 526 ЦК